

ZAMBİYA ÜLKE PROFİLİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

1. GENEL BİLGİLER	3
2. GENEL EKONOMİK DURUM.....	6
3. DIŞ TİCARET.....	9
4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR.....	12
5. TÜRKİYE ile TİCARET	13
EKLER:	14

1. GENEL BİLGİLER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Zambiya Cumhuriyeti
Nüfus	21,14 milyon (IMF 2024 tahmini)
Dil	İngilizce (Yerel dillerden Njanya, Bemba, Tonga ve Lozi öne çıkmaktadır.)
Yüzölçümü	752.614 km ²
Başkent	Lusaka
Başlıca Şehirleri	Lusaka, Copperbelt Bölgesi (Ndola, Kitwe, Solwezi şehirleri), Kabwe, Chipata, Livingstone, Monze
Yönetim Şekli	Cumhuriyet
Para Birimi	Kvaça

Üyesi Olduğu Başlıca Uluslararası Kuruluşlar: BM ve belli başlı tüm ihtisas kuruluşları, ACP, AfDB, AU, Commonwealth of Nations, COMESA, EITI, ICRM, IFRCs, Interpol, IOC, IOM, IPU, ISO, ITSO, ITUC, PCA, SADC, WCO

Coğrafi Konum

Zambiya, Zambiya Sahraaltı Afrika'sında denize kıyısı bulunmayan bir ülkedir. Afrika'nın güney bölgesinde yer alan Zambiya'nın komşu olduğu ülkeler; kuzeyde Demokratik Kongo Cumhuriyeti; kuzeydoğuda Tanzanya, doğuda Malavi, güneydoğuda Mozambik; güneyde Zimbabve, güneybatıda Botsvana ve Namibya, batıda Angola'dır.

Bkz. <http://www.zambiatourism.com/map>

Zambiya, bu ülkeler arasındaki ulaşım yolları bakımından önemli transit konuma sahiptir.

Siyasi ve İdari Yapı

Zambiya tarihinde önemli bir kişi olan Cecil John Rhodes, 1888'de ülkedeki mahalli şeflerle madenler üzerine anlaşmalar imzalamıştır. Ardından, bölgeyi keşif ve geliştirme için İngiltere'nin imtiyaz tanıdığı İngiliz Güney Afrika Şirketini kurmuştur. İngiltere, bu şirkete ülke üzerinde tam ekonomik ve siyasi kontrol imkânı tanımıştır. Nitekim 1924 yılına kadar ülkeyi yöneten esasen bu şirket olmuştur. 1924'te ise İngiliz Hükûmeti kontrolü üzerine alarak, Kuzey Rodezya Himaye Devletini kurmuştur.

Kuzey Rodezya (şimdiki Zambiya), Güney Rodezya (şimdiki Rodezya) ve Nyasaland (şimdiki Malavi), 1953 yılında "Rodezya ve Nyasaland Federasyonu"nu kurmuştur. Ancak yerel halkın çoğunluğu, yönetimin beyaz nüfusun elinde olması nedeniyle muhalefet etmiştir. Kuzey Rodezya (şimdiki Zambiya), Nyasaland Federasyonundan 1962 yılında ayrılmıştır. Nitekim 31 Aralık 1963 tarihinde ise Federasyon dağılmıştır.

1964 Ocak tarihinde Kuzey Rodezya'da iç bağımsızlık tanıyan bir anayasa uyarınca seçimler yapılmıştır. 24 Ekim 1964 tarihinde ülke, "Zambiya" ismini alarak bağımsızlığını kazanmıştır.

Bağımsızlığını kazanmasından sonra devlet başkanı olan Kenneth Kaunda 1991’de yapılan başkanlık ve parlamento seçimlerini kaybedinceye kadar bu görevine devam etmiştir. 1991 yılında düzenlenen ilk çok partili seçimleri kazanan Frederick Chiluba bir sonraki devlet başkanı olmuştur. Sırasıyla, Levy Mwanawasa, Michael Sata sonraki devlet başkanları olmuştur.

Zambiya, genel olarak, İngiltere’den ayrılarak bağımsızlığını kazandığı 1964 yılından bu yana, demokratik yönetimler tarafından kesintisiz yönetilmiştir. Ülke, dengeli, huzurlu ve barışçıl sosyal yapısıyla dikkati çekmektedir.

Faydalı link (İngilizce): <http://www.bbc.com/news/world-africa-14113084> (Zambia Profile - Timeline)

İdari Yapı

Merkezi Yönetim:

Zambiya Cumhuriyeti, çok partili siyasi hayata sahip olup, tek parlamentolu Başkanlık sistemiyle yönetilmektedir. Zambiya Başkanı, devletin, ordunun ve yürütmenin başındadır. Devlet başkanı, anayasaya göre 5 yılda bir doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Devlet başkanı (ve diğer seçilmişler), en fazla iki 5-yıllık-dönem görev yapabilmektedir.

Yürütme; başkan, başkan yardımcısı ve bakanlar kurulundan oluşmaktadır. Başkan, başkan yardımcısını ve bakanları seçilmişler arasından atamaktadır. Başkan yardımcısı ve bakanların görevi, başkana politika önerilerinde bulunmaktır. Bakanlar, aynı zamanda Parlamenteoya karşı sorumludur. Başkan, Parlamenteoyu feshedip, genel seçim ilan edebilmektedir.

Yasama; Başkan ve Parlamenteodan oluşmaktadır. Parlamento üyeleri, 5 (beş) yılda bir seçilmektedir. Parlamenteoda, 2018 yılı itibariyle, 166 üye bulunmaktadır. Parlamenteonun 8 üyesi, devlet başkanı tarafından doğrudan atanmıştır. Parlamenteodan geçen taslakların (*Bill*) yasalaşması (*Law*) için Başkan tarafından onaylanıp imzalanması gerekmektedir. Yasaların uygulanması, “*Statutory Instruments*” isimli ilave hukuki düzenlemeler aracılığıyla netleştirilmektedir.

Mahkemeler, yürütmeden bağımsızdır. Ancak yüksek mahkeme hâkimleri (*Chief Justice, Supreme Court, High Court Judges*), yargı komisyonunun tavsiyesi üzerine Başkan tarafından atanmaktadır. Mahkemeler, Federal Mahkeme (*Supreme Court*), Yüksek Mahkeme (*High Court*), Bölge Mahkemeleri (*Magistrate Courts*), Yerel Mahkemeler ve Ticaret Mahkemeleri vb. olarak sınıflandırılmaktadır. Hukuk sistemi, daha çok İngiliz hukukuna dayanmakta olup, ulusal ve geleneksel hukuk da önemlidir.

Yerel Yönetim:

Ülke, 9 eyalete (vilayete) ayrılmıştır. Her vilayet, merkezi yönetim tarafından atanan bir Bakan (Bkz. <http://www.parliament.gov.zm/ministers/provincial>) tarafından idare edilmektedir. Vilayet Bakanlıkları, Yerel Yönetim Bakanlığı (Ministry of Local Government) ile

koordinasyon halindedir. Vilayetler kapsamında toplam 72 yerel idare veya konsey yer almaktadır. (Başkent) Lusaka Şehir Konseyi, dört konseyden biridir. Ülkede, 12 adet Belediye Konseyi (Municipal Councils) ve 56 Belde Konseyi (District Council) bulunmaktadır. Belde Konseyleri, nispeten daha küçük ve kırsal kökenli otoritelerden oluşmaktadır.

Konseyler; ilgili beldelerden seçilmiş Parlamenterler ve Konsey üyeleri dâhil tüm seçilmişlerden ve bölgedeki yerel liderlerin (*chiefs*) atadığı iki temsilciden oluşmaktadır. Yerel idarelerde belediye başkanı (mayor) / başkan yardımcısı (deputy mayor) kadar belde kâtabi (*town clerk*) veya belde genel sekreteri (*district secretary*) de önemli pozisyonlardır.

Faydalı link: <https://www.lgazambia.org.zm> (*The Local Government Association of Zambia*)

Nüfus ve İstihdam

Zambiyalıların çoğu, Bantu kabilelerine mensuptur. Bantular, M.S. 1200 yıllarında Kongo havzasından göç etmiştir. Zambiya'da bugün itibariyle 9 büyük etnik grup (Bemba, Tonga, Çeva, Lozi, Nsenga, Tumbuka, Ngoni, Lala ve Kaonde) ve 70'den fazla kabile vardır. Güneybatıda Barotseler (*Barotseland*), kuzeyde Bembalar, doğuda Çeva ve güneyde Tonga önemli etnik gruplardır.

Zambiya nüfusunun çoğu kırsal kesimde yaşamaktadır. Ancak şehirlerde nüfus yoğunluğu fazladır. Nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu şehir ise başkent Lusaka'dır.

Zambiya'da yerleşik Avrupa kökenli nüfusun çoğu (toplam nüfusun % 1,5 civarında) şehirlerde veya şehirlere yakın verimli tarımsal arazilerde ikamet etmektedir.

Ekonomideki en önemli sorunlardan biri, yüksek işsizlik oranıdır. Ülkede okur-yazarlık oranı makul düzeydedir. Kalifiye işgücüne erişim konusunda sıkıntılar gözlenebilmektedir. Kalifiye iş gücü sorununun temelinde eğitim kalitesi düzeyi yatmaktadır.

Doğal Kaynaklar

Zambiya, bakır, kobalt, çinko, kurşun, kömür, zümrüt, altın, gümüş ve uranyum gibi çok çeşitli doğal kaynaklara sahiptir. Yarı değerli taşlar ve kobalt üreticisi ülkeler arasında yer alan Zambiya aynı zamanda turmalin, ametist ve akuamarin üreticisi olarak ta tanınmaktadır.

Zambiya yüzölçümünün %31,7'si tarım arazisi olup %4,8'si ise ekilebilir arazidir. Ülkenin %66,3'ü ormanlık alanlardır.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2022	2023	2024*	2025*	2026*	2027*	2028*	2029*
GSYİH (Cari Fiyatlar - milyar \$)	29,12	28,41	29,87	32,41	35,06	38,04	41,23	44,6
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	5,3	4,3	4,7	4,8	4,8	4,9	5	4,9
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar - \$)	1 455	1 381	1 413	1 493	1 573	1 663	1 757	1 853
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	11	11	11,4	7,8	7	7	7	7
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	3,7	-1,8	3,7	5,2	6,9	9	8,7	8,8
Nüfus (milyon)	20,02	20,57	21,14	21,71	22,29	22,87	23,47	24,07
Devletin Genel Toplam Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	99,5	115,2	-	-	-	-	-	-

(*) Tahmini veriler

Kaynak: IMF-Nisan 2024

Ekonomik Yapı

Zambiya, Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre en az gelişmiş ülkeler (EAGÜ) kategorisinde sayılmaktadır. Bu nedenle, ülkenin gelişiminde uluslararası kalkınma yardımları önemli bir rol oynamaktadır.

Dünya Bankası, Zambiya'yı 2010 yılından bu yana "düşük orta gelir grubu" (*lower middle income*) ülkeler kategorisinde saymaktadır. Aynı kategorideki diğer Afrika ülkeleri arasında; Gana, Kenya, Nijerya, Kamerun, Sudan, Moritanya, Fas, vb. ülkeler sayılabilir.

Ülke ekonomisi, yapısal çeşitlilik bakımından sınırlı olup, ağırlıklı olarak tek tip ürüne (mısır) ve tek tip madene (bakır) dayanmaktadır. Mısır, halkın temel besin kaynağıdır. Bakır ise ülke ekonomisinin belkemiğini oluşturmaktadır. Daha çok uluslararası piyasalarda belirlenen bakır fiyatları, Zambiya ekonomisini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, mısır ve bakır fiyatları, sosyal ve ekonomik refahın belirleyicisi konumundadır.

GSYİH'nin yaklaşık %15'i madencilik ve taş ocağı vb. bağlı sektörlerden, yaklaşık %15'i müteahhitlik ve gayrimenkul sektörlerinden, yaklaşık %10'u tarım (balıkçılık ve orman ürünleri dâhil), yaklaşık %8 imalat sektöründen ve geri kalanı ise perakende mağazacılık/toptancılık (yaklaşık %20), ulaştırma/depolama, eğitim, finansal hizmetler vb. hizmet sektörlerinden oluşmaktadır. Zambiya'da çalışan nüfusun çoğunluğu (>%50) hizmet sektöründe, yaklaşık %15'i tarım, %12'si madencilik ve yaklaşık %10'u imalat sektörlerinde istihdam edilmektedir.

Ekonomideki en ciddi sorunlar arasında kamu borçlarının düzeyi ve sürdürülebilirliği belirtilebilir.

Ülkede, uluslararası finansman ve yapısal reform ihtiyacı önemini korumaktadır. Bu nedenle, ekonominin çeşitlendirilerek güçlendirilmesine ve maden sektörüne bağımlılığını azaltmaya yönelik çalışmalar, yatırımlar ve kalkınma projeleri önem arz etmektedir.

Ekonomi Politikaları

Önceleri yabancı sermayenin elinde bulunan maden işletmeleri, 1969'dan itibaren zamanla devletleştirilmiştir. 90'lı yılların başlarından bu yana süregelen ekonomik politikalar kapsamında ise ülkede "serbest piyasa ilkeleri" ciddi düzeyde uygulanmaktadır. Ancak kamu sektörü halen ekonomide önemli bir yer tutmaktadır.

Ülkede, yabancı yatırımcılara yönelik olumlu bir tutum bulunmaktadır. Ülkede şirket kurmak oldukça sade prosedürlere tabidir. Ancak yabancı yatırımcıların, yerel işgücünü tercih etmesi ve yerel çalışanlara mesleki eğitim imkânı sağlaması beklenmektedir. Bu bağlamda, işçi vizesi uygulamaları dikkat edilmesi gereken önemli bir alandır.

Zambiya iç piyasasında faal yabancı yatırımcı ülkeler arasında, Çin Halk Cumhuriyeti, Güney Afrika Cumhuriyeti, Mısır ve Hindistan öne çıkmaktadır. Avrupa (İtalya, Yunanistan, Almanya, vb.) ve Ortadoğu (Lübnan, Ürdün, vb.) kökenli firmalar da bulunmaktadır.

Zambiya, BM kayıtlarına göre EAGÜ statüsünde olup, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesi olan 36 ülkeden biridir. Ülke, aynı zamanda, COMESA (Güney ve Doğu Afrika Ortak Pazarı), SADC (Güney Afrika Kalkınma Ortaklığı) gibi bölgesel ticari örgütlenmelere üyedir.

Zambiya, "Tripartite Serbest Ticaret Anlaşması"nı da imzalamış olup, bahse konu anlaşma kapsamında SADC, COMESA ile EAC (Doğu Afrika Ortaklığı) kapsamında bölge ticaretinin serbestleştirilmesine ilişkin olarak hâlihazırda elde edilmiş kazanımların ilerletilmesi ve nihayetinde mal ve hizmet bakımından tek bir pazar oluşturulması hedeflenmektedir.

Bu bağlamda, Zambiya'nın gerek Sahra-altı Afrika ülkeleriyle gerek diğer ülkelerle ilişkilerinde uluslararası ticaret önemli bir rol oynamaktadır. Önde gelen uluslararası ticaret ortakları arasında İsviçre, Güney Afrika Cumhuriyeti, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan sayılabilir. Son dönemlerde ise özellikle Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kenya ve Angola gibi Sahra-altı Afrika ülkeleri; Suudi Arabistan, Kuveyt ve BAE (Birleşik Arap Emirlikleri) gibi Ortadoğu ülkeleri ve Singapur gibi Uzakdoğu ülkeleriyle gelişen ticari bağlar dikkati çekmektedir.

Zambiya, net ithalatçı bir ülkedir. Bakır fiyatlarındaki artışa ve artan üretime bağlı olarak 2020 yılından itibaren geçmiş yıllardan süregelen ticaret açığının yerini ticaret fazlasına bırakmaya başlamıştır.

Ekonomideki en ciddi yapısal sorun olarak borçların sürdürülebilirliği ve ekonominin tek tip ürüne (bakır ve mısır) dayanıyor olması belirtilebilir.

Mevcut ekonomik olumsuzluklara rağmen Zambiya ekonomisi, genel olarak hızlı bir değişim ve gelişme yolundadır. Başkent Lusaka, bölgenin en hızlı büyüyen şehirlerinden biridir.

Komşu ülkelerle kıyaslandığında iş seyahatleri ve yatırım ziyaretleri bakımından güvenli bir konumda bulunmaktadır.

3. DIŞ TİCARET

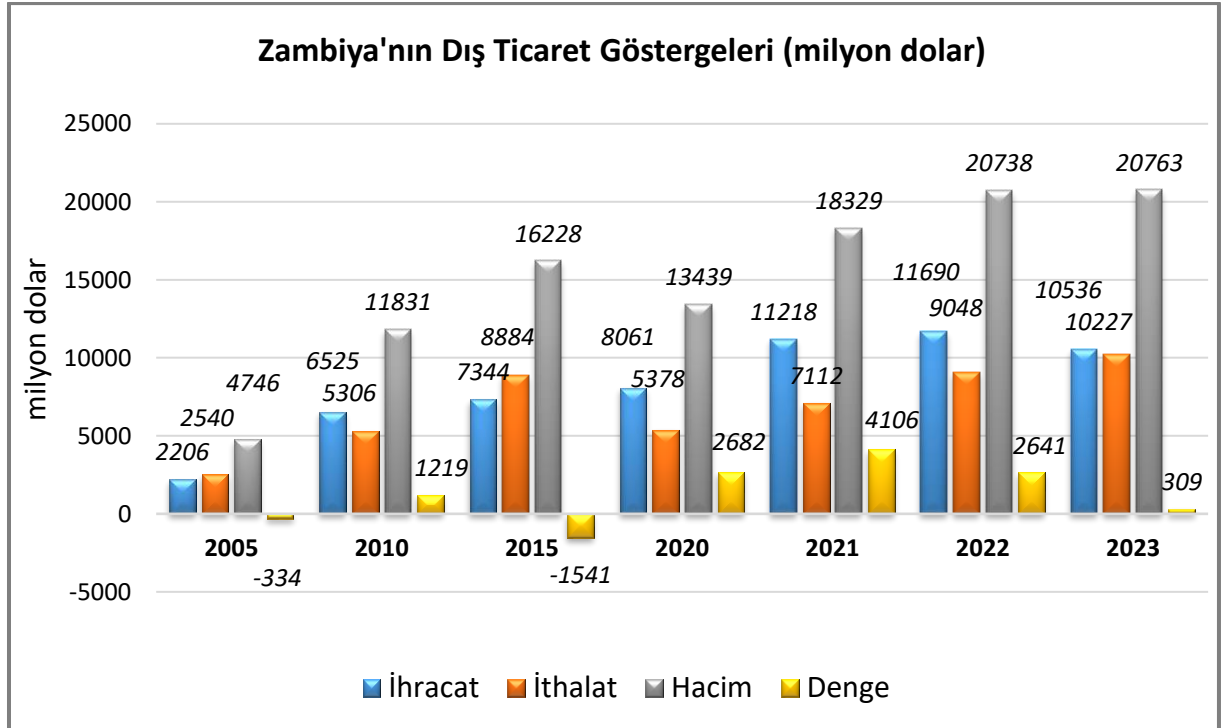
Genel Durum

Geçmiş yıllarda ihracat ve ithalat değerleri birbirine çok yakın seyreden Zambiya'nın özellikle son iki yılda ihracatının önemli oranda arttığı görülmektedir.

Zambiya'nın en önemli ihraç malları bakır, elektrik enerjisi, kükürt, tütün, eşya taşımaya mahsus motorlu araçlar, çimento, sular, nikel ve ferro alaşımlardır.

Ülkenin en çok ithal ettiği ürünler arasında ise petrol yağları, kamyon ve kamyonet, azot, kükürt, traktörler, otomobiller, ilaçlar, dondurulmuş balıklar ve iş makineleri sayılmaktadır.

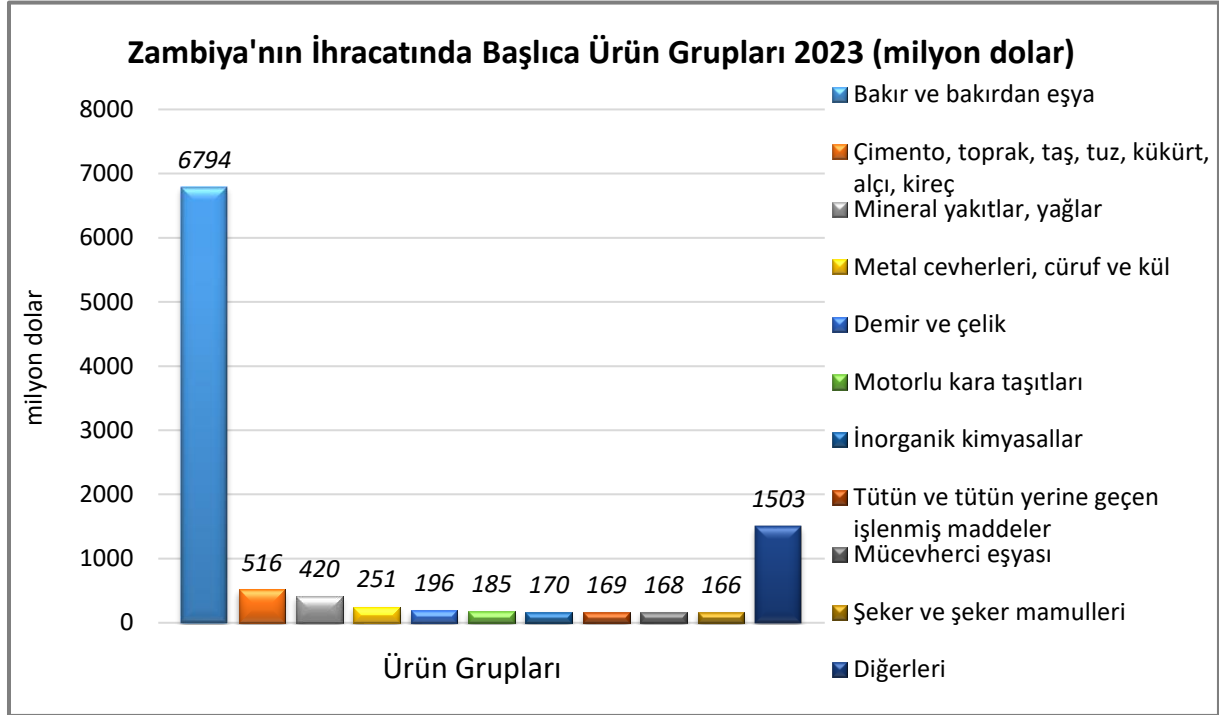
Ülkenin Dış Ticareti

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

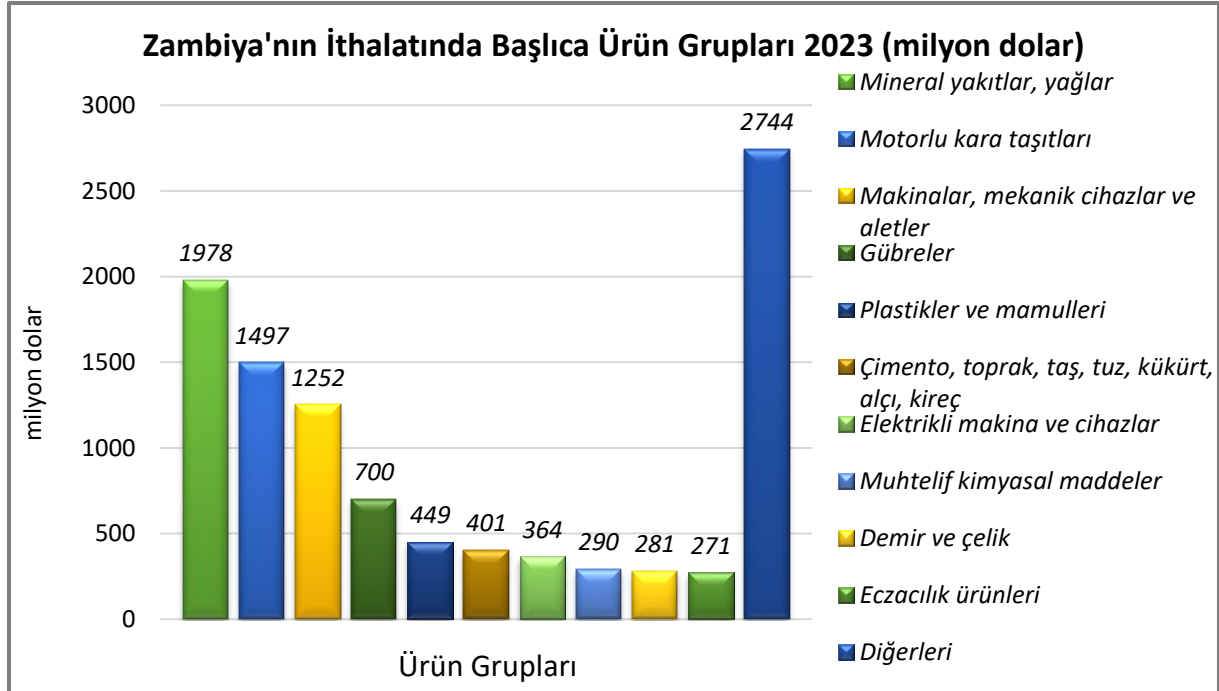
İhracat

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

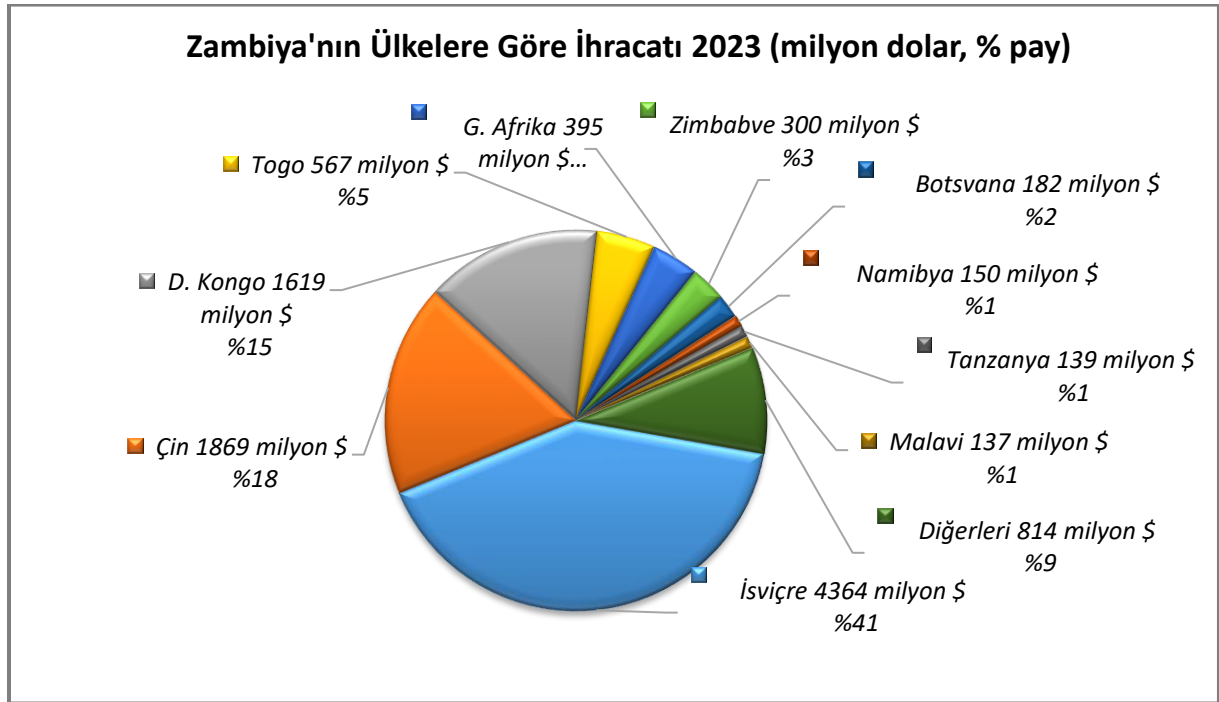

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

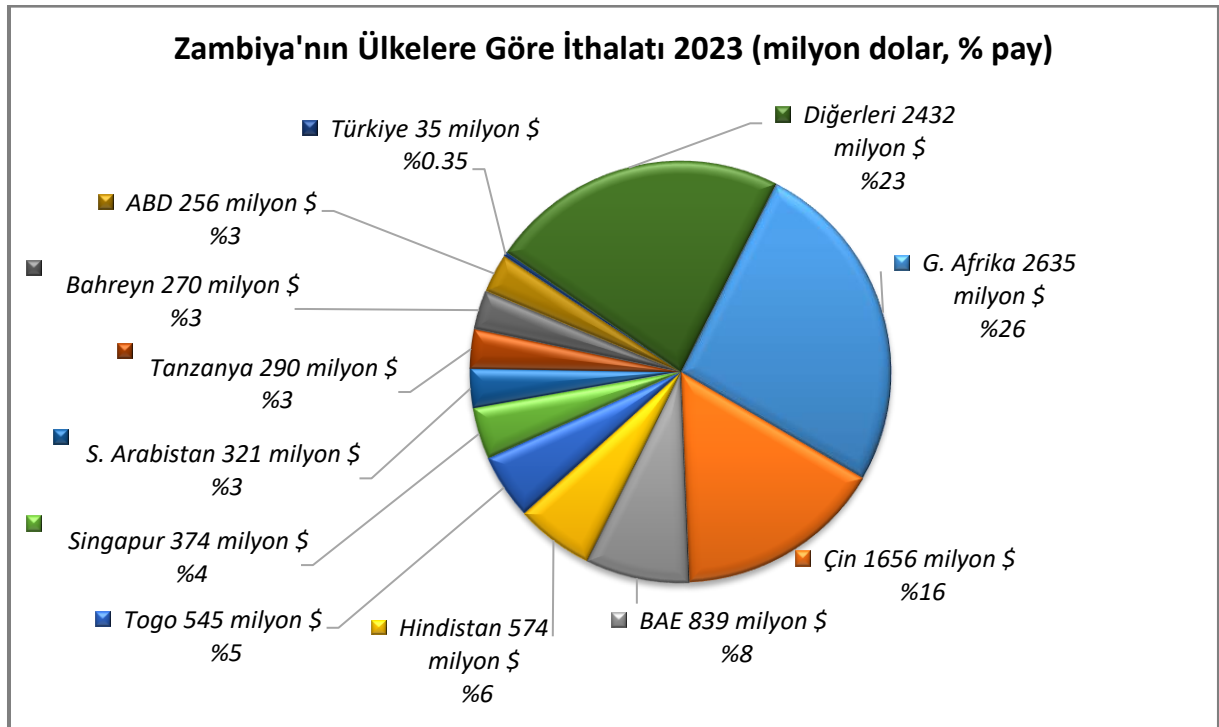
İhracat

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Economist Intelligence Unit verilerine göre 2024 yılında Zambiya'ya Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) girişinin 259 milyon dolar olması beklenmektedir. Yurtdışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH'ya oranının %1,1 olacağı tahmin edilmektedir.

Ülke Dışından Gelen ve Ülke Dışına Giden Doğrudan Yatırımlar

	2022	2023*	2024*	2025*	2026*	2027*	2028*
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	-65,00	108,00	259,20	508,90	348,70	617,60	842,90
Ülke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	-0,22	0,50	1,10	1,70	1,00	1,60	1,90
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	252,00	-159,70	-120,00	-130,00	-133,00	-136,00	-139,00

(* Tahmini Veriler)

Kaynak: EIU

5. TÜRKİYE ile TİCARET

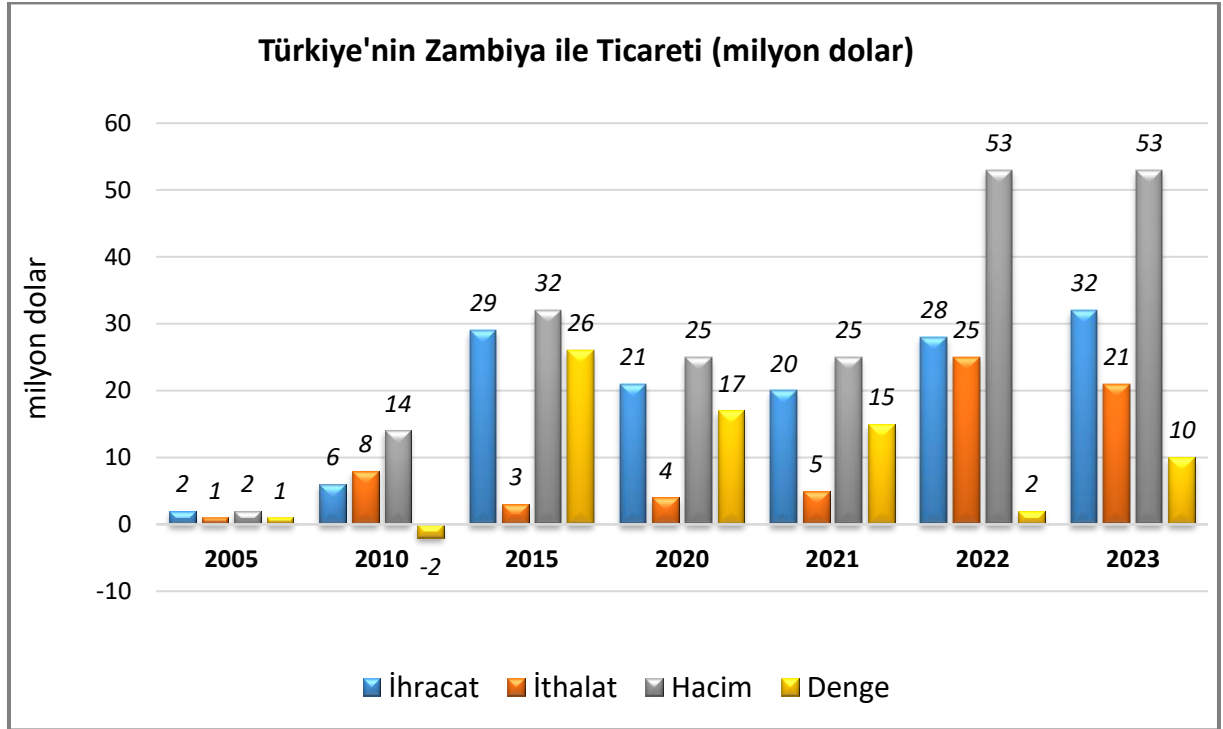
Genel Durum

Zambiya'ya yönelik ihracatımız 2022 yılında 27,5 milyon dolar, 2023 yılında ise 31,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin Zambiya'dan ithalatı 2022 yılında 25,3 milyon dolar, 2023 yılında ise 21 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Zambiya'ya 2023 yılında en çok ihracat yaptığımız ürünler 4'lü GTİP bazında sırasıyla, tarım makineleri, inşaat aksamı, kullanılmış giyim eşyası, maden işleme makineleri, karayolu taşıtları için aksam ve parçalar, halılar, iş ve maden makinelerinin aksam ve parçaları ile elektrik transformatörleridir.

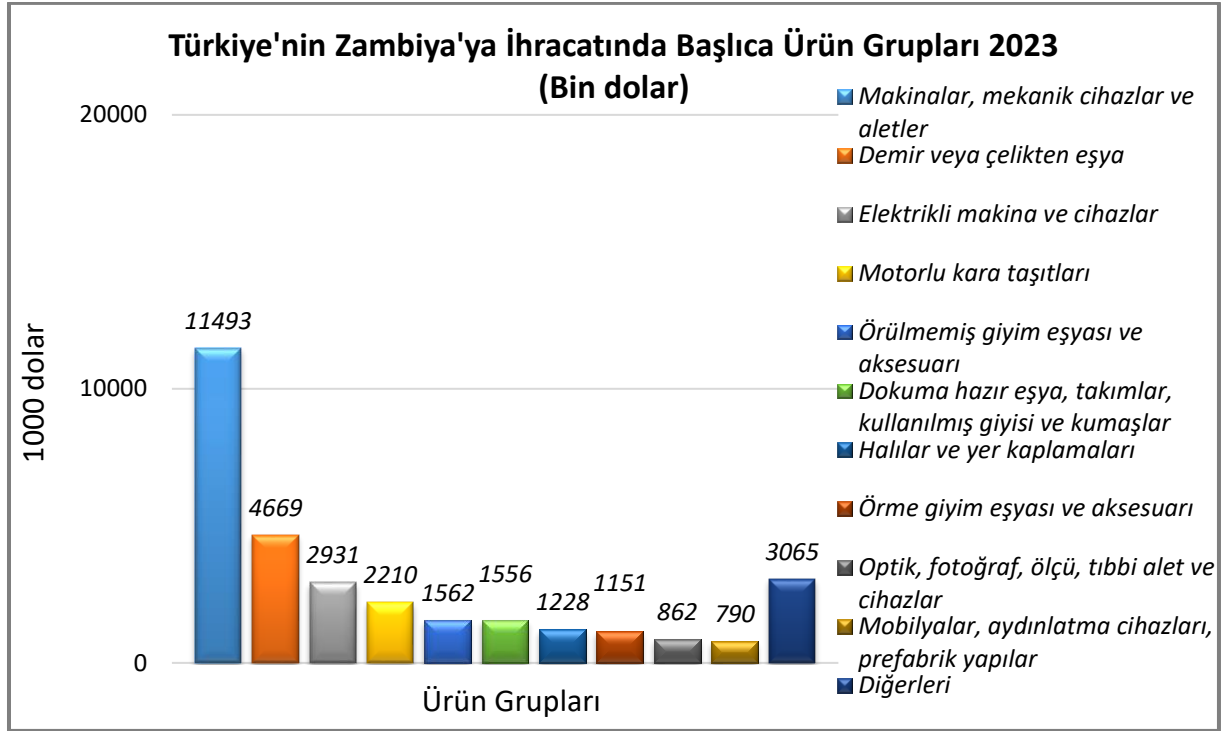
Söz konusu ülkeden 2023 yılında en çok ithal ettiğimiz ürünler 4'lü GTİP bazında sırasıyla, ferro alaşımlar, tütün, çinko cevherleri ve kobalttır.

Türkiye-Zambiya Dış Ticareti

Kaynak: Trademap-Direct Data/Türkiye

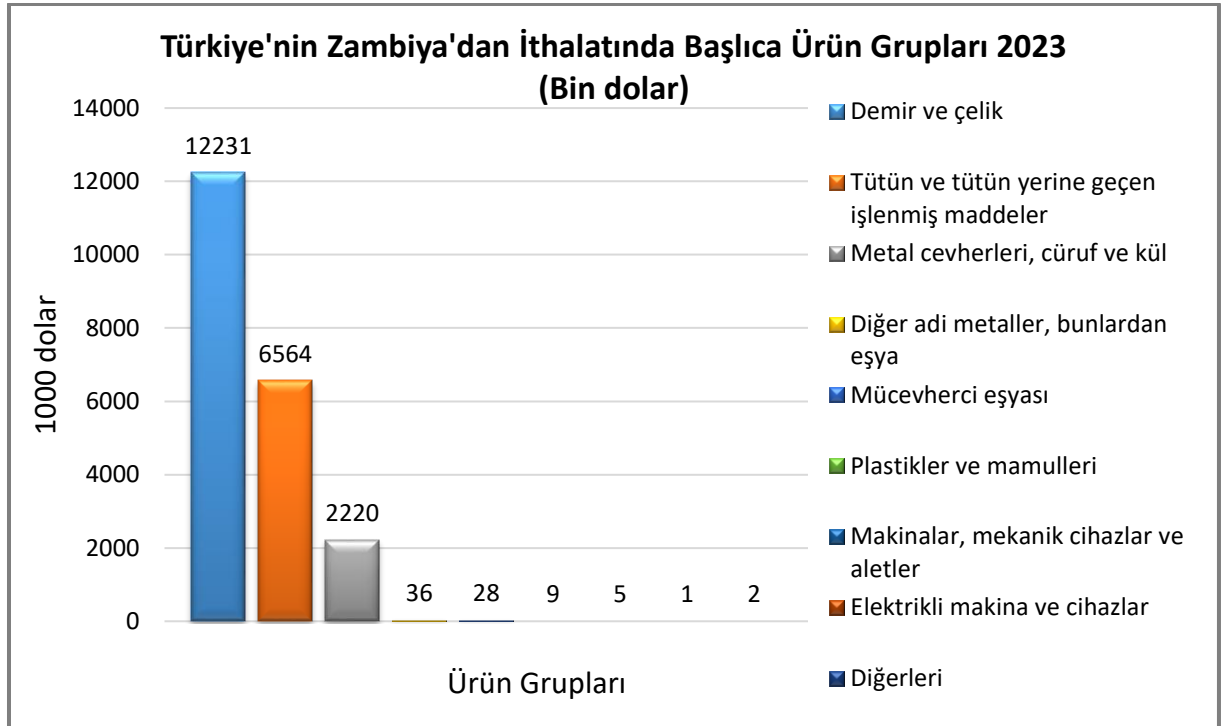
Türkiye'nin Zambiya'ya İhracatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap-Direct Data/Türkiye

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Türkiye'nin Zambiya'dan İthalatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap-Direct Data/Türkiye

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

EKLER:***EK-1: Zambiya'nın İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)***

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			11 217 517	11 689 732	10 535 675	100	-9,9
1.	7402	Rafine edilmemiş bakır; elektrolitik rafine için bakır anotları	6 225 192	6 155 831	5 081 333	48,2	-17,5
2.	7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	2 167 302	1 893 426	1 646 762	15,6	-13
3.	2716	Elektrik enerjisi	169 566	301 334	401 228	3,8	33,2
4.	2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	108 737	303 518	287 348	2,7	-5,3
5.	2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	126 580	133 468	166 504	1,6	24,8
6.	8704	Esya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	16 362	15 632	160 815	1,5	928,8
7.	2523	Çimento	140 884	124 804	150 417	1,4	20,5
8.	2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	138 758	150 121	144 623	1,4	-3,7
9.	2604	Nikel cevherleri ve konsantreleri	83 573	119 218	134 043	1,3	12,4
10.	7202	Ferro alyajlar	171 645	222 559	129 736	1,2	-41,7
11.	1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	78 602	74 125	124 164	1,2	67,5
12.	2304	Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	88 098	84 153	115 358	1,1	37,1
13.	7103	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar	101 237	62 466	111 252	1,1	78,1
14.	3402	Yıkama, temizleme müstahzarları (sabunlar hariç)	74 409	93 041	103 795	1	11,6
15.	2807	Sülfürik asitve oleum	56 289	133 660	86 887	0,8	-35

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

EK-2: Zambiya'nın İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)			7 111 525	9 048 377	10 226 926	100	13
1.	2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	610 345	481 576	1 819 913	17,8	277,9
2.	8704	Esya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	212 673	340 191	599 334	5,9	76,2
3.	3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	279 555	391 793	456 044	4,5	16,4
4.	2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	113 720	391 847	343 924	3,4	-12,2
5.	8701	Traktörler	120 670	233 292	301 456	2,9	29,2
6.	8703	Otomobiller	132 737	210 951	271 936	2,7	28,9
7.	3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	135 019	267 539	216 968	2,1	-18,9
8.	3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	229 882	241 906	179 114	1,8	-26
9.	303	Balıklar (dondurulmuş)	120 247	140 095	163 834	1,6	16,9
10.	8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makineleri, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	79 533	107 881	153 534	1,5	42,3
11.	8716	Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	74 275	98 245	152 281	1,5	55
12.	8431	İş ve Maden Makinelerinin aksam ve parçaları	127 560	143 578	139 278	1,4	-3
13.	4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	130 673	134 765	125 970	1,2	-6,5
14.	8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	101 302	96 841	119 720	1,2	23,6
15.	3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	95 352	122 299	117 689	1,2	-3,8

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

EK-3: Zambiya'nın Ülkelere Göre İhracatı (bin dolar)

Sıra	Ülke	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (% 2022-2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		11 217 517	11 689 732	10 535 675	100	-9,9
1.	İsviçre	4 723 507	4 505 556	4 364 103	41,4	-3,1
2.	Çin	2 098 993	2 416 479	1 869 446	17,7	-22,6
3.	D. Kongo	1 121 576	1 594 892	1 619 352	15,4	1,5
4.	Togo	1 505 880	0	567 411	5,4	0
5.	G. Afrika	288 754	268 710	394 915	3,7	47
6.	Zimbabve	198 558	265 138	300 070	2,8	13,2
7.	Botsvana	54 314	62 738	181 549	1,7	189,4
8.	Namibya	94 026	117 054	150 039	1,4	28,2
9.	Tanzanya	88 076	5 082	139 409	1,3	2643,2
10.	Malavi	125 375	2 828	137 296	1,3	4754,9
11.	Hong Kong	106 778	0	108 223	1	0
12.	Hindistan	98 638	0	94 921	0,9	0
13.	ABD	41 512	53 478	56 576	0,5	5,8
14.	Kenya	50 748	0	50 669	0,5	0
15.	Kanada	764	314	50 359	0,5	15937,9

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

EK-4: Zambiya'nın Ülkelere Göre İthalatı (bin dolar)

Sıra	Ülke	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (% 2022-2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		7 111 525	9 048 377	10 226 926	100	13
1.	G. Afrika	2 243 949	2 715 109	2 635 062	25,8	-2,9
2.	Çin	896 317	1 402 954	1 655 576	16,2	18
3.	BAE	802 431	686 973	838 665	8,2	22,1
4.	Hindistan	441 743	0	573 580	5,6	0
5.	Togo	250 883	0	545 176	5,3	0
6.	Singapur	28 888	0	374 266	3,7	0
7.	S. Arabistan	49 062	0	321 239	3,1	0
8.	Tanzanya	56 147	0	289 561	2,8	0
9.	Bahreyn	1 979	375	270 414	2,6	72010,4
10.	ABD	214 401	244 864	256 000	2,5	4,5
11.	Moritus	113 150	0	192 948	1,9	0
12.	D. Kongo	314 967	660 337	183 514	1,8	-72,2
13.	Namibya	130 353	0	180 498	1,8	0
14.	İngiltere	110 521	163 671	123 158	1,2	-24,8
15.	Almanya	93 232	107 060	121 690	1,2	13,7
...
34.	Türkiye	31 377		35 318	0,35	

Kaynak: Trademap-Direct Data/Zambiya

Ek-5: Türkiye'nin Zambiya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			20 094	27 582	31 517	100	14,3
1.	8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihazlar	1 264	3 157	4 175	13,2	32,2
2.	7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	235	390	3 404	10,8	772,8
3.	6309	Kullanılmış giyim eşyası ve kullanılmış diğer eşya	1 840	2 387	1 532	4,9	-35,8
4.	8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	848	783	1 459	4,6	86,3
5.	8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	997	1 025	1 331	4,2	29,9
6.	5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	693	851	1 205	3,8	41,6
7.	8431	İş ve Maden Makinelerinin aksam ve parçaları	367	442	1 101	3,5	149,1
8.	8430	Toprak, maden, cevher kazıma, taşıma, ayırma, seçme makinaları, kazık varyoşları, kar küreyici ve püskürtücü, vb makine	63	44	828	2,6	1781,8
9.	8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	264	1 900	811	2,6	-57,3
10.	8479	Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	179	115	715	2,3	521,7
11.	9019	Mekanoterapi, masaj, psikotekni, ozonoterapi, oksijenoterapi, aeroterapi, suni teneffüs, terapik teneffüs vb cihazlar	22	0	712	2,3	0
12.	8701	Traktörler	107	205	674	2,1	228,8
13.	7326	Demir veya çelikten eşya	18	96	624	2	550
14.	8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	360	1 447	614	1,9	-57,6
15.	9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	732	1 253	537	1,7	-57,1

Kaynak: Trademap-Direct Data/Türkiye

Ek-6: Türkiye'nin Zambiya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)			4 948	25 312	21 097	100	-16,7
1.	7202	Ferro alyajlar	0	20 776	12 231	58	-41,1
2.	2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	2 506	1 680	6 564	31,1	290,7
3.	2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	783	2 764	2 220	10,5	-19,7
4.	8105	Kobalt matları ve kobalt metalurjisinin diğer ara ürünleri; kobalt ve kobalttan eşya (döküntü ve hurdalar dahil)	0	0	36	0,2	0
5.	7103	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar	44	14	28	0,1	100
6.	3926	Plastikten diğer eşya	11	3	9	0	200
7.	8482	Her nevi rulmanlar	1	0	2	0	0
8.	8431	İş ve Maden Makinelerinin aksam ve parçaları	0	5	2	0	-60
9.	8511	Motorlarda kullanılan elektrikli ateşleme veya hareket ettirme tertibat ve cihazları (ateşleme-dinamo manyetoları, vb)	0	0	1	0	0

Kaynak: Trademap-Direct Data/Türkiye